УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини
вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33, E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

ПОДАННЯ
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

На підставі статей 1, 19[1] Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», під час виконання функцій національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини виявлені порушення прав людини у діяльності Миколаївської міської медичної частини філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Миколаївській та Одеській областях (далі – медична частина, заклад).

Статтею 49 Конституції України визначено, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування.

Статтею 6 Закону України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначено, що кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає медичний догляд, який є необхідним для підтримання здоров'я людини.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (далі – ЄКЗК), статтею 28 Конституції України

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№21762.2/26/39.3 від 03.11.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 03.11.2026 11:36
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600

визначено, що ніхто не повинен зазнавати катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Усупереч наведеним вимогам законодавства, під час відвідування групою НПМ медичної частини 19.08.2026 виявлено факти порушення прав людини, які потребують вжиття невідкладних заходів реагування для їх усунення, причин та умов, що їм сприяють, притягнення винних осіб до відповідальності.

Під час відвідування виявлено порушення вимог національного законодавства та недотримання міжнародних рекомендацій у сфері поводження з особами під вартою, що призводять до обмеження прав засуджених та ув'язнених осіб.

Так, у порушення пункту 4 глави 1 розділу X Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ПВР СІЗО), затверджених наказом Міністерства юстиції України (далі – МЮУ) від 14.06.2019 № 1769/5, та Положення про Миколаївську міську медичну частину філії державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» в Миколаївській та Одеській областях, у медичній частині не організовано надання стаціонарної медичної допомоги.

Відсутність стаціонарного лікування призводить до обмеження доступу засуджених і осіб, узятих під варту, до належного медичного нагляду та лікування в умовах стаціонару, що може спричинити погіршення їхнього стану здоров'я, ускладнення хронічних захворювань і підвищення ризиків, пов'язаних із здоров'ям, порушуючи їхнє право на охорону здоров'я та медичну допомогу, гарантоване статтею 49 Конституції України.

Крім того, зазначена практика не відповідає пункту 38 рекомендацій Європейського комітету з питань запобігання катуванням (далі – ЄКЗК), де зазначається, що медичні служби в місцях позбавлення волі повинні бути в змозі забезпечити медичну допомогу та лікування, а також відповідну дієту, фізіотерапію, реабілітацію чи будь-який інший спеціальний догляд на такому ж рівні, який пропонується пацієнтам в цивільних медичних закладах. Повинна бути передбачена забезпеченість лікарським, допоміжним медичним і технічним персоналом, а також бути надані відповідні приміщення, обладнання і устаткування [CPT/Inf(93)12-part].

Під час відвідування медичної частини групою НПМ зафіксовано, що лікарський прийом, медичні огляди, консультації та видача лікарських засобів здійснюються у присутності працівників відділу режиму та/або охорони. Залучення немедичного персоналу має систематичний характер і безпідставно обґрунтовується загальними міркуваннями забезпечення безпеки медичного персоналу, без оцінки реальних ризиків у кожному окремому випадку.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№21762.2/26/39.3 від 03.11.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 03.11.2026 11:36
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600

Під час огляду приміщень медичної частини та спілкуванні з ув'язненими та засудженими особами з'ясовано, що первинний медичний огляд новоприбулих осіб також проводиться в умовах, які не забезпечують приватності та конфіденційності, а саме – у присутності працівників установи та/або представників інших правоохоронних органів (зокрема конвою чи оперативних співробітників).

Зазначені умови створюють прямий ризик розголошення відомостей про стан здоров'я, діагнози та анамнез ув'язнених і засуджених осіб стороннім особам, які не беруть участі в наданні медичної допомоги. Присутність співробітників режиму чи правоохоронних органів під час медичного обстеження порушує право пацієнтів на збереження лікарської таємниці, перешкоджає встановленню довірчих відносин між лікарем і пацієнтом та стримує осіб від відвертого повідомлення про наявні скарги на здоров'я або про факти можливого застосування до них катувань чи жорстокого поводження.

Виявлена практика порушує вимоги національного законодавства та міжнародних стандартів, зокрема статті 39^1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», яка гарантує право пацієнта на таємницю про стан свого здоров'я. Зазначене також суперечить вимогам пункту 7 глави 2 розділу X ПВР СІЗО, а також пункту 9 розділу I Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого спільним наказом МЮУ та Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ) від 15.08.2014 № 1348/5/572 (далі – Порядок № 1348/5/572), відповідно до якого медичні огляди повинні проводитися в умовах, що забезпечують дотримання медичної таємниці та конфіденційності інформації про стан здоров'я пацієнта.

У порушення вимог пункту 1 глави II «Стандарту інфекційного контролю для закладів охорони здоров'я, що надають допомогу хворим на туберкульоз», затвердженого наказом МОЗ від 01.02.2019 № 287, та пункту 8 глави 2 розділу X ПВР СІЗО особи, які мають захворювання на туберкульоз, перебувають в камерах, які не передбачені для ізолювання осіб з інфекційними захворюваннями, та розміщені на другому поверсі режимного корпусу, поруч з камерами інших ув'язнених. Вищевказане порушує заходи інфекційного контролю, що може призвести до поширення туберкульозної інфекції в установі.

У статті 31 Стандартів ЄКЗК [CPT/Inf (2001)16] наголошується, що поширення інфекційних хвороб, зокрема, туберкульозу, гепатиту і ВІЛ/СНІД перетворилось на велику проблему в ряді країн Європи. Такі хвороби небезпечні для всього населення, але їхнє розповсюдження набуло особливо жахливих вимірів у деяких пенітенціарних системах. У зв'язку з чим комітет неодноразово висловлював серйозні занепокоєння щодо неадекватності заходів, спрямованих на розв'язання зазначеної проблеми. Крім того, умови, в яких часто утримують позбавлених волі, лише сприяють розповсюдженню інфекційних хвороб.

Крім того, під час конфіденційного спілкування ув'язнені та засуджені особи повідомили, що змушені купувати лікарські засоби та вироби медичного

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№21762.2/26/39.3 від 03.11.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 03.11.2026 11:36
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600

призначення для лікування за власні кошти або за рахунок родичів. Це зумовлено тим, що медичний персонал у переважній більшості випадків відмовляє в їх безоплатній видачі або замовчує інформацію про їхню наявність у закладі. Водночас встановлено, що пацієнти не проінформовані про наявність у медичній частині лікарських засобів, які можуть бути надані їм безоплатно за призначенням лікаря. Це свідчить про неналежне забезпечення права пацієнтів на доступну інформацію про безоплатну медичну допомогу та переліки наявних лікарських засобів та виробів медичного призначення, придбаних за рахунок державного бюджету, що є порушенням статті 39 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та пункту 4 розділу І Порядку № 1348/5/572.

У процесі спілкування з медичним персоналом закладу, група НПМ з'ясувала потребу в додатковому постачанні лікарських засобів та виробів медичного призначення. Зазначене свідчить про недостатній рівень медикаментозного забезпечення медичної частини, що може негативно впливати на своєчасність і повноту надання медичної допомоги особам, які в ній утримуються.

Наведене свідчить про недотримання вимог статті 116 Кримінально-виконавчого кодексу України, згідно з якою засуджені особи мають право на медичну допомогу і лікування, а їхнє медико-санітарне забезпечення здійснюється відповідно до законодавства про охорону здоров'я, зокрема статті 49 Конституції України та статті 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та пункт 3 глави 2 розділу X ПВР СІЗО.

Під час аналізу медичних карток виявлено неналежне документування тілесних ушкоджень у осіб позбавлених волі. Відповідно до пункту 3 глави 1 розділу ІІ Порядку № 1348/5/572, у разі виявлення у засудженого тілесних ушкоджень медичний працівник складає довідку у трьох примірниках, у якій детально зазначаються:

відомості (письмова заява, усне або письмове пояснення) засудженого щодо обставин отримання тілесних ушкоджень (дата, час, місце, спосіб заподіяння, дані про осіб, які, на думку засудженого, їх заподіяли, та інші обставини);

вичерпний опис медичних показників, характеру ушкоджень, їх розмірів та локалізації;

припущення медичного працівника з урахуванням наданих відомостей та медичних показників із відповідним обґрунтуванням;

до довідки додаються фотоматеріали тілесних ушкоджень.

Два примірники довідки долучаються до особової справи та форми 025/о, третій видається ув'язненій особі. Інформація про факт виявлення тілесних ушкоджень вноситься до журналу обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень у засуджених.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№21762.2/26/39.3 від 03.11.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 03.11.2026 11:36
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600

Однак працівниками медичної частини зазначені довідки про фіксацію тілесних ушкоджень належним чином не складалися та до медичних карт амбулаторного хворого (форма № 025/о) не долучалися. Натомість матеріали зберігаються в окремій папці про фіксацію тілесних ушкоджень, а фотоматеріали – на персональному комп'ютері завідувача медичної частини.

Відсутність належної документації не відповідає пункту 60 рекомендацій ЄКЗК [CPT/Inf(93)12-part]. Крім того, ЄКЗК у доповіді за результатами візиту до України (16 – 27 жовтня 2023 року) пункту 82 [CPT/Inf(2024)20].наголошує на необхідності фотофіксації тілесних ушкоджень із збереженням фотоматеріалів у медичній документації.

Упродовж конфіденційного спілкування ув'язнені та засуджені особи повідомили, що єдиними видами профільної стоматологічної допомоги, які надаються в установі, є екстракція (видалення) зубів та періодичні огляди. Терапевтичне лікування зубів фактично не здійснюється.

Під час огляду приміщення та ознайомлення з медичною документацією стоматологічного кабінету скарги утримуваних осіб підтвердилися. Зокрема, аналізом записів у журналі обліку наданих медичних послуг підтверджено проведення виключно медичних оглядів та екстракцій (видалень) зубів. Разом з тим виявлено, що за наявності окремого інструментарію терапевтичне лікування взагалі не здійснюється через відсутність необхідних пломбувальних і витратних матеріалів, анестезуючих та антисептичних засобів, а також належного базового забезпечення виробами медичного призначення.

Крім того, у порушення вимог «Табеля оснащення обладнанням одного робочого місця лікаря-стоматолога та зубного техніка», затвердженого наказом МОЗ від 11.04.2005 № 158, у медичній частині відсутній дентальний рентгенологічний апарат (або портативний дентальний рентген-апарат). Зазначене унеможливлює проведення поглибленого стоматологічного обстеження та своєчасне надання належної медичної допомоги, а також виключає можливість якісної діагностики прихованих патологій (патологій кореневих каналів, періодонтитів, прихованих каріозних порожнин тощо).

Виявлені факти свідчать про те, що ув'язнені та засуджені особи позбавлені можливості отримувати необхідний обсяг лікувально-профілактичних послуг відповідно до встановлених медичних стандартів та протоколів. Замість лікування та збереження зубного ряду пацієнтів піддають незворотнім хірургічним маніпуляціям (видаленню), що за певних обставин може розцінюватися як неналежне поводження або катування відповідно до міжнародних стандартів.

Під час конфіденційного спілкування з ув'язненими та засудженими особами надходили численні скарги щодо ненадання або неналежного надання медичної допомоги. Попри укомплектованості штату медичної частини, наявна чисельність фахівців не дає змоги належним чином охопити та обслуговувати фактичну кількість утримуваних осіб.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№21762.2/26/39.3 від 03.11.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 03.11.2026 11:36
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600

Окремої уваги заслуговує виявлений факт вибіркового підходу з боку медичного персоналу та адміністрації установи до надання медичної допомоги утриманим особам.

Зазначене порушення проявляється у суб'єктивному та дискримінаційному розподілі черговості потрапляння на прийом до лікарів, отримання лікарських засобів і проведенні діагностичних процедур. Надання медичної допомоги нерідко залежить не від об'єктивного стану здоров'я пацієнта чи наявності гострого больового синдрому, а від особистого ставлення співробітників, лояльності засудженого до адміністрації або його формального статусу в установі.

Так, пацієнти з важкими хронічними захворюваннями та гострими станами змушені тижнями чекати на первинний огляд чи консультацію фахівця (зокрема лікаря-терапевта, лікаря-стоматолога, фельдшерів тощо), тоді як окремі особи отримують доступ до медичних послуг позачергово.

Такий вибірковий підхід порушує основоположний принцип рівності та недопущення дискримінації у сфері охорони здоров'я, статтею 24 Конституції України, статтею 6 Основ законодавства України про охорону здоров'я, створює певні ризики, а також призводить до умисного затягування лікування, ускладнення хвороб та завдавання додаткових фізичних і психічних страждань утриманим особам.

Відповідно до доповіді ЄКЗК «Медичні служби у в'язницях» [CPT/Inf(93)12-part] під час перебування в ув'язненні позбавлені волі особи повинні мати можливість доступу до лікаря в будь-який час, незалежно від режиму їхнього утримання. Медичне обслуговування повинне бути організоване у такий спосіб, щоб запити стосовно лікарської консультації виконувались без непотрібних затримок.

У порушення розділу IV Державних санітарних норм і правил «Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну (медико-санітарну) допомогу», затверджених наказом МОЗ від 02.04.2013 № 259, приміщення медичної частини мають загальну занедбаність та потребують проведення ремонтних робіт: стіни та стеля мають відлущену фарбу та покриття, відбиту кахельну плитку, на панелях стін тріщини, на стелі сліди вологі, що унеможливлює належну дезінфекційну обробку приміщень медичної частини.

Усупереч нормам Правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у закладах охорони здоров'я, затверджених наказом МОЗ від 16.12.2003 № 584 (далі – Правила № 584), у кабінетах медичної частини, де зберігаються лікарські засоби, прилади для вимірювання температури та вологості (гігрометри), які повинні використовуватися для щоденного моніторингу, не підтримуються у робочому стані, оскільки не наповнюються водою. Зазначене порушує вимоги пункту 4 розділу II Правил № 584 та фактично унеможливлює коректне вимірювання рівня вологості у приміщенні, створює ризик неналежного зберігання лікарських засобів з відхиленням від умов,

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№21762.2/26/39.3 від 03.11.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 03.11.2026 11:36
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600

установлених виробником, та в подальшому може негативно вплинути на їх якість, безпечність та ефективність.

При відвідуванні встановлено порушення вимог природоохоронного законодавства та законодавства у сфері поводження з медичними відходами. Зокрема, всупереч вимогам розділів VIII та IX Державних санітарних норм та правил «Порядок управління медичними відходами, у тому числі вимоги щодо безпечності для здоров'я людини під час утворення, збирання, зберігання, перевезення, оброблення таких відходів», затверджених наказом МОЗ від 31.10.2024 № 1827, у медичній частині не облаштовано спеціально визначеного приміщення для тимчасового зберігання медичних відходів. Натомість їх зберігання здійснюється у складському приміщенні з іншими відходами, яке не призначене для цих цілей та не відповідає встановленим вимогам щодо безпечного поводження з медичними відходами.

Медична частина розташована на першому поверсі будівлі установи, однак доступ до неї не відповідає вимогам Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення». Фізична недоступність об'єкта зумовлена наявністю суттєвих архітектурних бар'єрів (високих сходів, дверних порогів) та відсутністю пандусів, поручнів й інших елементів безбар'єрного середовища, які б забезпечували безпечне та безперешкодне пересування осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Також у медичній частині відсутні інформаційні стенди з відомостями про права та обов'язки пацієнтів, контактними даними органів державної влади та посадових осіб, до яких вони можуть звернутися для захисту своїх прав, а також переліку лікарських засобів, наявних у медичній частині. Зазначене обмежує можливість засуджених та ув'язнених осіб реалізовувати своє право на звернення, захист і безоплатне медичне забезпечення.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, а також беручи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2^7 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб;

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення виявлених у ході реалізації функцій національного превентивного механізму наведених порушень прав людини та недопущення катувань, інших жорстоких,

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№21762.2/26/39.3 від 03.11.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 03.11.2026 11:36
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600

нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності Миколаївської міської медичної частини філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Миколаївській та Одеській областях.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності та про результати розгляду подання у місячний строк повідомити Уповноваженого, додавши на підтвердження відповідну інформацію та копії документів.

Звертаю увагу, що відповідно до статті 188^{40} Кодексу України про адміністративні правопорушення невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: Звіт про результати відвідування Миколаївської міської медичної частини філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Миколаївській та Одеській областях на 14 арк.

Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини **Дмитро ЛУБІНЕЦЬ**

Русавська Оксана 050 967 9551

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№21762.2/26/39.3 від 03.11.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 03.11.2026 11:36
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600